

H. DAVID POLITZER 75 ÉVES

Trócsányi Zoltán

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Elméleti Fizikai Tanszék, Budapest
E-mail: zoltan.trocsanyi@cern.ch

Hugh David Politzer

Hugh David Politzer 1949. augusztus 31-én született New Yorkban, tehát az idén lett 75 éves. A Fizikai Nobel-díj 1/3 részét – megosztva *David J. Gross* és *Frank Wilczek* szintén amerikai elméleti fizikusokkal – éppen 20 éve,

2004-ben kapta „az aszimptotikus szabadság felfedezéséért az erős kölcsönhatás elméletében”. Tavaly volt 50 éve, hogy felfedezésükről szakcikkekkel közöltek a kutatók a *Physical Review Letters* folyóirat hasábjain [1], tehát Politzer 24 évesen írta Nobel-díjat érő munkáját. Később más területen kezdett dolgozni. A Nobel-díj átvételekor tartott előadása meglehetősen érdekes, eltér a szokásostól [2]. Ebből idézünk:

„Szeretnék rávilágítani az ilyen díjak egy sajátos vonatkozására. A díjak jelentős mértékben valamely tudományos mérföldkő elérését ismerik el. Az ilyen díjak fontossága annak az igényességnek és bölcsességnek az elismerése, amellyel a díj odaítélésekor eljárnak. A nagyközönség körében szikrát gyűjtanak a tudomány legfontosabb eredményei iránti érdeklődés fenntartásához. Sőt, ehhez hasonlóan, a díjak még a tudományos szakértők körében is jelzik a fontos eredmények elérését. A történelem használata a tudományos nevelésben hozzájárul ahhoz, hogy mindez működik, és ahhoz hogy ez hogyan működik. A jövő tudományos nemzedékeinek nevelőiként igyekszünk a korábban elért fejleményeket egyszerűsíteni, sűríteni. A lehető leggyorsabban próbáljuk fiataljainkat a tudomány élvonalába repíteni. Ebből a szemszögből csak hátráltató tényező a valódi történelem, amely sok-sok változatot és félreértéseket követ el. Az a szép, egyenes út, amelyet a Nobel-díjak által elismert csillogó ékkövek vázolnak fel, csupán hasznos mese. Igen, mese. Az igazság gyakran sokkal összetettebb. Természetesen a gyakran elmesélt elsőbbségi kérdések léteznek, amelyek azzal foglalkoznak, kitől jön egy lényeges ötlet. De ezek a kérdések többnyire értelmetlenek, és nincs rájuk válasz. A teljesen független felfedezés nemcsak, hogy lehetséges, de gyakran meg is történik. Néha ennél is nehezebb feladat a díj odaítélésekor annak a meghatározása, hogy mi az a felfedezés, amely valamilyen átfogó értelemben a legfontosabb ötlet. Tehát nem az a lényeges, hogy kié, hogy ki végezte a munkát, hanem

hogy *mi* az. *Mi* az a kiemelkedő eredmény, amely a leginkább előre vitte a tudományt.”

Az előadás folytatásában a szakmabeliek között viszonylag közismert tényekkel fejti ki részletesen ezt a gondolatot. Azt azonban magam sem tudtam, amíg *Bazsa György* fel nem hívta rá figyelmemet, hogy David Politzer magyar származású szülők gyermekeként látta meg a napvilágot [3]. Édesapja a Pozsonyban született Politzer Aladár (Amerikában Alan Politzer) volt, édesanyja pedig a szintén magyar Gyémánt Tamara (Amerikában Valerie Politzer). A zsidó származású orvos szülők 1939-ben menekültek a zsidótörvények elől. Előbb Angliába, onnan pedig New Yorkba vándoroltak, ahol a papának orvosi rendelője volt. Ugyanott dolgozott az édesanyja is, amikor David napvilágra jött. Felmenőik között Géza, Olga, Jenő, Aranka, Manyi nevű személyek voltak.

New Yorkból azonban nem tartottak kapcsolatot az óhazával, aminek keserű oka az volt, hogy az otthon maradtak mind a holokauszt áldozatai lettek. Csak a papa egyik külföldre menekült testvére, Politzer nagybátyja élte túl a gyalázatot. Sok évvel később, amikor David és édesapja családi képeket nézegettek, elidőztek a nagybácsi képe felett. A papa szerint a nagybácsinak az a „tév-képzete” volt, hogy ő magyar. [4] David Politzer tehát olyan második generációs magyar származású Nobel-díjas kutató, mint például az 1976. évi orvosi díjas *Daniel Carleton Gajdusek* – ami úgy tűnik eddig nem volt hazánkban köztudott.

Ezen a ponton ismét beleütközünk abba a furcsa ketősségbe, hogy bár valóban sok tehetség születik Magyarországon, szinte majdnem mindet sikerül elüldözni hazánkából, mielőtt igazán kibontakoztathatnák tehetségüket. Magyaroknak kisajátítani már csak akkor próbáljuk őket, amikor szakterületük csúcsára érnek. A tudományban Szentgyörgyi Albert kivétel volt, mert őt már Nobel-díjasként sikerült elüldözni. Ideje lenne megváltoznunk, és a különleges (más?) irányában őszinte nyitottsággal sokkal befogadóbbá válnunk.

Irodalom

1. H. David Politzer: Reliable perturbative results for strong interactions? *Phys. Rev. Lett.*, 30 (1973) 1346–1349.
2. H. David Politzer: The Dilemma of Attribution. Nobel-előadás, <https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/politzer-lecture.pdf>
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Hugh_David_Politzer
4. David H. Politzer személyes közlése